

УДК 377

**ORGANIZATION OF RESEARCH ACTIVITIES IN THE FIELD OF
VOCATIONAL PRE-HIGHER EDUCATION
ОРГАНІЗАЦІЯ ДОСЛІДНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ У СФЕРІ
ФАХОВОЇ ПЕРЕДВИЩОЇ ОСВІТИ**

Hanna Bahrii / Багрий Г.В.*PhD / доктор філософії*

ORCID: 0000-0002-3807-1619

Olena Kolomoiets / Коломоєць О.М.

ORCID: 0000-0001-5266-9097

Kateryna Nedilko / Неділько К.В.

ORCID: 0009-0001-0237-938X

*Separate structural subdivision «Dnipro Professional College of Engineering and Pedagogical of
the Ukrainian State University of Science and Technology»,
Kamianske, Medichna, 10, 51900*

*Відокремлений структурний підрозділ «Дніпровський фаховий коледж інженерії та
педагогіки українського Державного університету науки і технологій»,
Кам'янське, Медична, 10, 51900*

Анотація. Статтю присвячено актуальній проблемі організації дослідницької діяльності в умовах закладів фахової передвищої освіти. Адже, сучасне суспільство потребує фахівця, здатного до самостійного та відповідального прийняття рішень у ситуаціях невизначеності, до активної участі в інноваційних процесах, готовому компетентно вирішувати професійні дослідницькі завдання, що виникають під час професійної діяльності. Однією з умов розвитку готовності випускника закладу фахової передвищої освіти до творчої, інноваційної діяльності виступає дослідницька діяльність, підготовка до якої є найважливішим завданням сучасної освіти..

Ключові слова: дослідницька діяльність, мотивація студента, компетентність, здобувач освіти.

Вступ.

Організація дослідницької діяльності сьогодні набуває особливої значущості, тому що виступає фактором саморозвитку, самовизначення, самоосвіти, надає величезний вплив на особистісно-професійне становлення майбутнього фахівця. За своєю структурою та змістом вона створює в освітньому просторі коледжу найсприятливіші умови для розвитку мислення, позитивної мотивації та пізнавального інтересу, формування творчої особистості.

Організація дослідницької діяльності є надважливим завданням на сучасному етапі розвитку фахової передвищої освіти, коли виникає необхідність формувати компетенції, вести систематичні та цілеспрямовані дослідження освітнього процесу, освоювати нові види діяльності, а не працювати за засвоєними алгоритмами. Безумовно, формування дослідницької компетентності майбутнього фахівця слід розпочинати ще в коледжі, створюючи освітнє середовище, спрямоване на стимулювання студентів до творчої пізнавальної та практичної діяльності, порушуючи в них інтерес до досліджень різного рівня складності та спрямованості, розвиваючи позитивну мотивацію.

Основний текст

Станом на сьогодні суспільство потребує фахівців, які можуть самостійно орієнтуватися у потоці змінної інформації, здатні аналізувати, порівнювати, шукати найкращі варіанти рішень, тобто проводити дослідження за умов певного виробництва. Через це сильно змінилися вимоги до рівня професійної підготовки здобувачів освіти, цілей змісту фахової передвищої освіти, планах та програмних документах закладів освіти, нормативно-правових документах, що регулюють їх діяльність.

Головною метою сучасного закладу фахової передвищої освіти є підготовка випускника, який буде здатний до успішної навчальної чи науково-дослідницької діяльності в різноманітних галузях знань, що вимагають від людини інтелектуальних зусиль та творчої напруги.

Дослідницький підхід як метод навчання та спосіб пізнання світу був випробуваний ще в античності. Сократівський метод мав на увазі бесіду-дослідження: за допомогою дотепних питань, що ставляться один до одного, відкривалася невідповідність між звичними судженнями та тими міркуваннями, які давав ретельний аналіз, виявлялися протиріччя загальноприйнятому розумінні тих чи інших явищ навколишнього світу. Розуміння цих протиріч викликало думки, виникали нові питання, які крок за кроком призводили до істини. Сократ вчив сміливо і самостійно мислити, зважаючи не на розхожі догми і думки, а на ті дані, які розкривало саме дослідження в процесі його проведення.

Наразі існує проблема розробки комплексу організаційних педагогічних умов для розробки дослідницьких умінь та навичок студентів закладу фахової передвищої освіти.

Опрацювавши сучасну наукову літературу (І.Бех, І.Богданова, В.Борисов, В.Загвязінський, І.Зязюн, І.Каташинська, Н.Кузьміна, Н.Кушнарєнко, Л.Левченко, К.Макагон, Л.Макарова, Н.Недодатко, О.Попова, В.Семиченко, С.Сисоєва, В.Сластьонін, В.Шейко та ін.) визначено, що в структурі педагогічної діяльності науково-дослідна і дослідницька діяльність займають провідне місце.

Є. А. Шашенкова та І. А. Зимова зазначають, що дослідницька діяльність - це своєрідна людська діяльність, яка регулюється свідомістю і активністю особистості, направлена на задоволення пізнавальних, інтелектуальних потреб, продуктом якої є нове знання, отримане у відповідності з поставленою метою і у відповідності з об'єктивними законами. Визначення конкретних способів та засобів дій, через постановку проблеми, проведення експерименту, виокремлення об'єкта дослідження, опис і пояснення фактів, отриманих в експерименті, створення гіпотези (теорії), прогноз і перевірку отриманого знання, визначають специфіку та сутність цієї діяльності.

Відомий педагог та психолог, А. І. Савенков, підкреслюючи, що у фундаменті дослідницької поведінки лежить психічна потреба в пошуковій активності в умовах невизначеної ситуації, дає інакше визначення: «Дослідницьку діяльність слід розглядати як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, породжуваний в результаті функціонування

механізмів пошукової активності і споруджуваний на базі дослідницького поведінки. Вона логічно включає в себе мотивуючі фактори (пошукову активність) дослідницького поведінки та механізми його здійснення» [3].

В ході дослідницької діяльності здобувач освіти, використовуючи наявні в нього знання, вміння і навички, опановує особливі способи діяльності з розв'язання навчальних проблем, розвиває дослідницький тип мислення і свої дослідницькі уміння, а також самостійно здобуває нові знання

Дослідницьку діяльність ми розглядаємо як особливий вид інтелектуально-творчої діяльності, проявами якої є пошукова активність та дослідницька поведінка педагога та здобувача освіти. На відміну від наукового дослідження викладача, метою якого є отримання нових знань, вирішення суттєвих наукових проблем у різних галузях економіки, навчально- та науково-дослідна діяльність здобувачів освіти спрямована на формування дослідницьких умінь та навичок як універсального способу пізнання навколишньої дійсності, розвиток пізнавальної мотивації, набуття знань про методи та методики освоєння дійсності. Педагог, діяльність якого пов'язана з підготовкою майбутніх фахівців, має бути сам дослідником, здатним до наукової діяльності та постійного саморозвитку.

Розглядаючи дослідницьку діяльність здобувачів освіти як синтез навчально-дослідницької та науково-дослідної діяльності, ми вкладаємо різне розуміння сутності цих видів діяльності.

Так, під навчально-дослідницькою діяльністю здобувачів освіти ми розуміємо діяльність, внаслідок якої вони набувають необхідних навичок творчої діяльності. У процесі вирішення завдань, як правило, вже розроблених у науці, здобувачі освіти набувають уміння самостійно здійснювати пошук необхідної інформації, вивчаючи та аналізуючи не лише навчальну літературу, а й додаткову. З метою розвитку інформаційних умінь організується робота студентів зі складання бібліографічних списків, написання анотацій, коротких рефератів, тез, доповідей теми свого дослідження, постановки цілей та завдань дослідження, планування та організації мікроекспериментів, оволодіння методами та методиками дослідження, аналізу та узагальнення отриманих результатів та їх пояснення

Науково-дослідницька діяльність здобувачів освіти розглядається як пошукова діяльність наукового характеру, спрямована на вирішення завдань із невідомим результатом. Ця діяльність пов'язана з аналізом реального процесу, висуванням гіпотез та їх експериментальною перевіркою. Внаслідок глибокого теоретичного аналізу досліджуваної проблеми, пояснення явищ і процесів, встановлення їх зв'язків та відносин, теоретичного та експериментального обґрунтування фактів, виявлення закономірностей за допомогою наукових методів пізнання здобувач освіти відкриває «нове знання», що носить не лише суб'єктивний характер, але і набуває певної об'єктивної теоретичної значущості й новизни.

Науково-дослідницька діяльність за своїм характером є самостійнішою, передбачає активну творчу діяльність здобувачів освіти, що забезпечує набуття ними навичок самостійного прийняття рішень завдань, вже розроблених у

науці. Навчально-дослідні вміння та навички є основою, базисом для розвитку науково-дослідних умінь, критичного мислення, творчі здібності.

Для успішного здійснення дослідницької діяльності важливе значення мають дослідницькі здібності та вміння.

Дослідницькі вміння слід розглядати як спосіб здійснення дослідницької діяльності, що включає і вміння бачити проблему, вміння ставити питання, висувати гіпотезу, вміння порівнювати, класифікувати, сформулювати мету, структурувати матеріал, самостійно провести експеримент, спостереження, пояснити та довести правильність своєї позиції, ідеї.

На основі аналізу різних підходів до визначення та класифікації дослідницьких умінь можна виділили три групи дослідницьких умінь:

1) інформаційно-комунікаційні вміння, що включають вміння відбору необхідного для дослідження матеріалу, його структуризацію та подання у вигляді тексту дослідження;

2) теоретико-методологічні вміння, до складу яких входять вміння розробити методологічний апарат дослідження;

3) теоретико-емпіричні вміння, що становлять групу умінь, що включають оволодіння теоретичними та емпіричними методами дослідження. До цієї групи ми відносимо вміння самостійного проведення дослідно-експериментальної роботи, інтерпретацію отриманих результатів, оформлення роботи.

Здобувачі освіти, які цілеспрямовано займаються дослідницькою діяльністю, помітно відрізняються тими якостями, які характерні для дослідника. Їх характеризує пізнавальна активність, бажання не просто набути професійно важливих знань та умінь, а й дослідити певний технологічний процес, використовувати, сучасні технології, знаходити нову інформацію із власного досвіду; особлива чутливість до проблем; здатність до дивергентного пошуку вирішення виявлених проблем; здатність до рефлексії.

У процесі дослідницької діяльності у здобувачів освіти розвиваються інтегративні якості особистості, що характеризуються здатністю майбутнього фахівця до вирішення дослідницьких завдань методами наукового пізнання та проявляються в єдності ціннісно-мотиваційного, когнітивного та операційно-діяльнісного компонентів. Отримані навички ведення дослідження продовжують розвиватись у процесі практичної діяльності здобувачів освіти. Кожен вид практики супроводжується комплексом завдань дослідницького характеру, набір яких варіюється залежно від її виду. Конференції, які проводяться за підсумками кожного виду практики, дозволяють здобувачам освіти провести самооцінку сформованості у них дослідницької компетенції.

В процесі підготовки майбутнього фахівця у коледжі дослідницька діяльність організується поетапно.

На першому етапі відбувається перше знайомство з особливостями, змістом та структурою дослідницької діяльності, розвивається позитивна мотивація, формуються навички роботи та інформацією. На лекціях та семінарських заняттях здобувачі освіти виконують різні завдання:

– інформаційні (підбір, обробка та подання інформації, її узагальнення, систематизація та класифікація та ін.);

– проблемні (виявлення та вирішення протиріч, підбір та складання завдань);

– експериментальні (спостереження, проведення розв'язання експериментальних завдань).

Здобувачі освіти залучаються до участі у дискусіях із проблем; конспектують наукові статті, складають схеми та таблиці; самостійно визначають та формулюють цілі, завдання та перебіг мікродослідження; розробляють критерії оцінки; проводять наукове спостереження, опитування, анкетування; оформлюють результати дослідження у формі звіту.

На другому етапі студенти виконують мікродослідження, працюють над невеликими проєктами різної спрямованості, навчаються використовувати теоретичні та емпіричні методи у дослідженні конкретних проблем освіти, вивчають курс «Основи науково-дослідницької роботи», в рамках якого у здобувачів освіти формуються знання з методології та методики педагогічних досліджень.

Метою вивчення дисципліни «Основи науково-дослідницької роботи» є оволодіння теоретичними, методологічними та методичними основами процесу наукового пізнання та наукового дослідження, отримання теоретичного і практичного досвіду систематизації набутих знань та їх адаптації і використання у майбутній практичній діяльності.

Предметом вивчення навчальної дисципліни є методологія та принципи організації наукових досліджень за фахом.

Завданням вивчення дисципліни «Основи науково-дослідницької роботи» є теоретична підготовка здобувачів освіти з таких питань: еволюція науки як сфери людської діяльності, її зміст і функції у суспільстві; сутність основних понять і категорій методології наукових досліджень; методологія та процес наукових досліджень; вибір об'єктів та методів наукового дослідження; інформаційне забезпечення наукових досліджень та методика роботи над літературними джерелами; використання автоматизованих систем та програм обробки інформації у наукових дослідженнях; складання звітів про науково-дослідну роботу, тощо.

Знайомлячись з елементами наукового дослідження, здобувачі освіти навчаються проводити дослідно-експериментальну роботу в процесі навчання, описувати основні компоненти дослідження, правильно оформляти бібліографічний список. Основою для практичного застосування набутих навичок є підготовка курсової роботи чи дослідницького проєкту.

На третьому етапі студенти виконують дипломний проєкт. За підсумками реалізації дослідно-експериментальної роботи здобувачі освіти здійснюють математичну обробку та інтерпретацію отриманих результатів, роблять висновки та складають рекомендації, тощо.

Також однією з ефективних умов розвитку дослідницької компетентності студентів є їхня участь у студентських науково-практичних конференціях, педагогічних читаннях, навчально-практичних семінарах, що дозволяє здійснювати самооцінку індивідуальної дослідницької діяльності та отримувати експертну оцінку.

Участь у конкурсах, конференціях, предметних олімпіадах, дослідницьких проєктах створює передумови розвитку дослідницьких якостей. Досвід, який набуває здобувач освіти поступово, від підготовки реферативних досліджень до проведення самостійної дослідно-експериментальної роботи, формує когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти професійної компетентності. Демонстрація рівня сформованості дослідницької компетентності кожного з випускників повною мірою відбувається під час захисту дипломного проєкту. Таким чином, формування дослідницьких умінь та компетенцій студентів починається з перших днів їх перебування в коледжі та триває весь період навчання, торкаючись усіх сфер діяльності майбутнього фахівця.

Висновки.

Здатність до самоаналізу професійної діяльності, а також професійних проблем, постановка на їх основі цілей і завдань дослідницької діяльності становить рефлексивний компонент готовності до дослідницької діяльності випускників закладів фахової передвищої освіти. Рефлексуючи, здобувач освіти спрямовує свої зусилля на розвиток таких важливих якостей, як творче мислення, відповідальність, самостійність, вміння висловлювати свою думку щодо проблем професійної сфери, відстоювати свою точку зору.

Участь у конкурсах, конференціях, предметних олімпіадах, дослідницьких проєктах створює передумови розвитку дослідницьких якостей. Досвід, який набуває здобувач освіти поступово, від підготовки реферативних досліджень до проведення самостійної дослідно-експериментальної роботи, формує когнітивний та операційно-діяльнісний компоненти професійної компетентності. Демонстрація рівня сформованості дослідницької компетентності кожного з випускників повною мірою відбувається під час захисту дипломного проєкту. Таким чином, формування дослідницьких умінь та компетенцій студентів починається з перших днів їх перебування в коледжі та триває весь період навчання, торкаючись усіх сфер діяльності майбутнього фахівця.

References:

1. Ponomarova, H. F. (2020). Naukovo-doslidnytska diialnist studentiv yak pidhruntia naukovo-tekhnichnoho rozvytku [Scientific and research activity of students as a basis for scientific and technical development]. Naukovi zapysky kafedry pedahohiky Vypusk XXIV – Scientific notes of the Department of Pedagogy Issue XXIV. Kharkiv, 138-144 [Published in Ukrainian].
2. Iechyna, Yu. S. (2012). Naukovo-doslidnytska diialnist studentiv yak pidhruntia naukovo-tekhnichnoho rozvytku [Scientific and research activity of students as a basis for scientific and technical development]. Visnyk KNUDT – Bulletin of KNUDT, 5, 341-347 [Published in Ukrainian].
3. Malecka I. V. (2015). Naohnist yak zasib pokrashchennia vykladannia inozemnoi movy [Visibility as a means of improving foreign language teaching]. Hileia: naukovyi visnyk ,101, 389-393. [Published in Ukrainian].
4. Proshkin V.V. (2010). Stymuliuvannia studentskykh naukovykh poshukiv yak

zasib intehratsii nauky y osvity [Stimulation of student scientific research as a means of integration of science and education] Scientific journal. Series: Pedagogy, 1, 39 – 44. [Published in Ukrainian].

5. Naboka, O. H. (2010), “Student research activity as a professionally oriented technology. Science and education: scientific-practical”, Nauka i osvita: nauk.-prakt. zhurnal Pivdennoho naukovoho Tsentru APN Ukrainy, 7, 165 – 168.

Abstract. *The article is devoted to the actual problem of the organization of research activities in the conditions of institutions of vocational pre-higher education. After all, modern society needs a specialist capable of independent and responsible decision-making in situations of uncertainty, active participation in innovation processes, ready to competently solve professional research tasks that arise during professional activity. One of the conditions for the development of the readiness of a graduate of an institution of professional preliminary higher education for creative, innovative activity is research activity, preparation for which is the most important task of modern education.*

Key words: *research activity, motivation of the student, competence, student of education.*

Статтю надіслано: 07.01.2025 р.

© Багрій Г.В.

© Коломоець О.М.

© Неділько К.В.